

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

NAVOIY DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

AMALIY BEZAK SAN'ATI KOMPOZIYASI

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 100 000 – Ta'lim
Ta'lim sohasi: 110 000 – Ta'lim
Ta'lim yo'nalishi: 70111201 – Tasviriy san'at va amaliy bezak san'ati

Fan/modul kodi ABSK205	O'quv yili 2024-2025	Semestr 3	Kreditlar 5	
Fan/modul turi majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi	60	90	150
2.	<p>I. Fanning mazmuni</p> <p>Fanning maqsadi – «Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi» o'quv fanining maqsadi oliy o'quv yurtlari magistratura mutaxassisligi magistrantlariga insoniyat tomonidan yaratilgan amaliy san'at asarlari (naqqoshlik, garchkorlik, yog'och o'ymakorligi, kandakorlik, kulolchilik va h.) bilan tanishtiradi. Ularning badiiy didlarini shakllantiradi, amaliy san'at asarlarini tushunishga yordam beradi.</p> <p>Fanning asosiy vazifasi – amaliy bezak san'atda zamonaviy metodlar va uning metodologiyasini, kasbga yo'naltirilgan shaxsiy sifatlarni o'rgatish, oliy ta'lim, o'rta maxsus kasb-hunar ta'limi muassasalari uchun amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi fanidan mustaqil fikrlovchi, ijodkor, ijtimoiy faol, ma'naviy boy, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash, fanning hozirgi davrda erishgan yutuqlaridan xabardor qilish, fanni o'qitish metodikasi va undagi pedagogika hamda texnologiyaning erishgan hozirgi zamon yutuqlarini tadbiq qilish usullarini ko'rsatish, tasviriy va amaliy san'at fanlarini o'qitish uslubiyati bo'yicha ilmiy tadqiqot yo'nalishlari bilan tanishtirish va didaktika fani nazariyasi bilan ta'lim amaliyoti aloqasini ta'minlash, talabalarni zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalari bilan tanishtirish orqali ularni yangi pedagogik texnologiyalar yaratish va o'zlashtirish yuzasidan maqsadli innovatsiya loyihalarida ishtirok etishga tayyorlash, o'qituvchilar o'z pedagogik faoliyatini tanqidiy tahlil qilish, ijodiy va mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantirish, o'quvchilarning qobiliyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda tabaqalashtirilgan ta'limga o'tish, tahsil olishda barcha talablarga ongli va jiddiy yondashuvga o'rgatish.</p> <p style="text-align: center;">II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)</p> <p style="text-align: center;">II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:</p> <p>I-MODUL: AMALIY BEZAK SAN'ATI KOMPOZITSIYASI FANINING MAZMUN VA MOHIYATI.</p> <p>1-mavzu. Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi fanining mazmun va mohiyati. Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi fanining pedagogika va psixologiya fanlari bilan uzviy bog'liqligi.</p> <p>2-mavzu. Ixtisoslashtirilgan san'at maktablari va Oliy ta'limda amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi fanining o'rni va ahamiyati.</p>			

3-mavzu. Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi fanini o'qitish metodikasi bo'yicha zarur o'quv adabiyotlar va qo'llanmalar bilan ishlash, ulardan foydalanish yo'llari.

4-mavzu. O'rta Osiyo miniatyura maktablari: Samarqand, Buxoro, Shoxruxiya miniatyura san'at maktablarining rivojlanishi.

5-mavzu. Eron miniatyura maktablari: Hirot, Mashxad, Yazd, Isfaxon, Tabriz, Sheroz maktablarining rivojlanishi.

II-MODUL: HIND MINIATYURA MAKTABI O'ZIGA XOSLIGI VA YUKSAK BADIY XUSUSIYATLARI.

6-mavzu. Hindistondagi Kashmir va Mo'g'ul (Boburiylar davri) miniatyuralari, Radjiston, Gudjarat, Pendjab maktablari hamda ularning o'ziga xos xususiyatlari va metodlari.

7-mavzu. Jazira va Bog'dod maktablari hamda ularning o'ziga xos stilistik xususiyatlari va metodik uslublari.

8-mavzu. Turk miniatyurasi. Turkiyada 15-18-asrlarda miniatyura san'atining rivoji. 16 asrdan Turk miniatyurasiga Sharq va G'arb tasviriy san'atining ta'siri. Turk musavviri Usmonning turk miniatyurasiga qo'shgan hissasi. Turk Behzodi Nigoriy ijodi, Bobo Naqqosh, Shayx Mustafo, Tojiddin Garih bandiylarning san'atdagi o'ziga xos uslub va metodlari.

9-mavzu. Yog'och o'ymakorlik texnologiyasi va metodikasi.

10-mavzu. Yog'och o'ymakorlik san'atini Farg'ona, Toshkent, Xiva, Qo'qon, Marg'ilonda o'rgatish metodikasi va ularning ustalari.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar
Amaliy mashg'ulotlari uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Naqqoshlik san'atida qo'llaniladigan naqsh elementlari: gul, barg, bargligul, shobarg, shoxbarg, bofta, shukufta, yakkaband, qo'shband, marg'ula, va boshqalar.

2. Buxoro naqqoshlik maktabida qo'llaniladigan naqsh turlari. Elementlarini chizish, bo'yash va pardoqlash yo'llari.

3. Naqsh turlari, oddiy naqsh kompozitsiyalarini tuzish, bo'yash va pardoqlash (ruta, namoyon, turunj, munabbat va boshqa).

4. Yakka va qo'sh bandli naqsh kompozitsiyalarni tuzish.

5. Amaliy bezak ishlarida qo'llaniladigan turli hajmli va sovg'a buyumlarini badiiy bezash.

6. Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi mashg'ulotlariga ko'rgazmali qurollar tayyorlash. Ko'rgazmali qurollarni tayyorlashda mavzuni yorituvchi eng qulay usullardan foydalanishga o'rgatish.

7. Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi o'qitish metodikasiga oid ilmiy maqola tayyorlash. Ilmiy maqola va uning ahamiyati. Maqolalarning turlari va ularning mazmuni. Maqola uchun reja tuzish va shu mavzu asosida materiallar yig'ish. Maqolani kirish qismi, asosiy qismi va xulosalari. Maqolaga nom qiyish. Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasiga oid maqola tayyorlash.

8. Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasiga oid ko'rgazmalar uyushtirish. Ko'rgazmalilik tamoyili. Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi darslarida ko'rgazmalilik tamoyilidan foydalanishning pedagogik, psixologik va metodologik asoslari. Ko'rgazma qurollar va ularning turlari. Grafik ko'rgazma qurollar tayyorlash. Hajmli ko'rgazma qurollar tayyorlash, elektron ko'rgazma qurollar tayyorlash texnologiyasi. Ko'rgazma qurollaridan foydalanishning didaktik asoslari. Amaliy foydalanish.

9. Ganch o'ymakorligida ishlatiladigan naqshlar. Ularni amaliy san'atning boshqa turlarida ishlatiladigan naqshlardan farqi. Naqsh elementlarining tabiatdan olinishi. Simmetriya, assimetriya, ritm, siluet, kompozitsiya atamaları haqida tushuncha.

10. Ganch o'ymakorligida ishlatiladigan elementlarini albomga chizish. Ganch o'ymakorligida ishlatiladigan barg, bodom bargi, shoxbarg, oygul, uch to'rt, besh qanoatli oygul, lolagul, pista gul, tugun gul, marg'ula, talab va boshqa elementlarini albomga chizish.

11. Zanjirani chizish va uni o'yish. Zanjira va uning turlari haqida tushuncha berish. Zanjiraning xalq amaliy san'at turlari. Zanjiraning Toshtarashlik, yog'och o'ymakorligi, ganch o'ymakorligi va boshqalarda ishlatilishi.

12. Geometrik va o'simliksimon zanjiralar, ularning bir-biridan farqi. Zanjiraning kompozitsiyada tutgan o'rni va vazifasi. Zanjiraning nomlanishi. Zanjira turlaridan namunalar. Chizish bosqichlari, zanjira turlaridan birini o'yish.

13. Ganch o'ymakorligida oddiy naqsh namunalarini chizish va o'yish. Shu naqsh namunalariga moslab ganch taxta qo'yish va ustiga naqsh namunalarini chizish, o'yish qoidalari.

14. Namoyon kompozitsiyasini tuzish va o'yish. Namoyon va ularning turlari. Geometrik naqshli namoyon. Xalq ustalarining namoyon kompozitsiyalarini tahlili. O'simliksimon naqshli namoyon. Ramziy namoyon. Ularning o'ziga xos tuzilishi va mazmuni.

15. Panjara kompozitsiyasini tuzish va uni o'yish. Me'morchilikda va amaliy san'atda panjaraning ishlatilishi. Panjara turlari. Panjara tarixi. Panjaraning o'yma usullari.

16. Ganchkorlikda panjarani tayyorlash texnologiyasi. Panjaraga moslab kompozitsiya tuzish, ganch taxta qo'yish, o'yish.

17. Toshoyna zaminli ganch o'ymakorligi bajarish. Toshoynadan ganch o'ymakorligi ishlarini bajarish va uni kelib chiqishi haqida tushuncha berish. Toshoynaning o'ziga xos xususiyatlari. Uni ramkaga joylashtirish. Toshoyna ustida naqsh kompozitsiyasini yaratish metodlari toshoyna yuziga xovonda quyish yoki suvash, axta yordamida naqsh kompozitsiyasini tushirish. Naqshni o'yish va pardozlash. Toshoynani tozalash.

18. Kulolchilik asboblari va ularning turlari. Eskiz uchun qogozlar, qalam, uchirgich, stek, pichoq, kurakcha, sim, muyqalam, mola, sim, pargor qalam, gujmik va boshqalar. Charx, dastgoh va ulardan foydalanish uslublari. Pech va undan foydalanish texnologiyasi. Asbob-uskunalarni ishga tayyorlash.

19. Kulolchilik buyumlarini yasash.

Uy-ruzgor buyumlari; kuza, guldon, lagan, xumdon, uyinchoq-haykalchalar yasash. Buyumga xos loy tayyorlash.

20. Dostgohda loydan buyum yasash. Buyumni tabiiy quritish. Buyumga mos naqsh eskizi chizish. Naqsh axtasi tushirib bo'yash va bezash. Buyumni pechda yuqori issiqlikda pishirish. Buyumni sovutib sung sirlash. Buyumni pechda past issiqlikda quritish.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Magistr fan bo'yicha mustaqil ishni tayyorlashda muayan fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruzalar qismini o'rganish;
- maxsus adabiyotlar bo'yicha fanlar bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- Talabaning o'quv-ilmiy-tadqiqod ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fanlar bo'limlari va mavzularini chuqur o'rganish;
- Faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari;
- Masofaviy (distantion) ta'lim.
- Adabiyot manbalarini o'rganish metodikasi.
- Magistrlik dissertatsiyasi uchun umumiy o'rta ta'lim maktabi, KHK va OTMLarda tasviriy san'at va amaliy san'at fanlarini o'qitish metodikasidan "Tanlangan dolzarb mavzu" bo'yicha muammolarni aniqlash.

Mustaqil o'rganiladigan mavzular bo'yicha magistrlar tomonidan ma'lumotlar to'plash va uni bayon qilish tavsiya etiladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Amaliy san'at va uning turlari. Naqqoshlik san'ati haqida ma'lumot to'plash.
2. Turli xil naqsh elementlarini chizish.
3. Naqqoshlik texnologiyasida foydalaniladigan asbob-uskunalar, xomashyolar va ulardan foydalanish haqida ma'lumot to'plash.
4. Turli xil ko'rinishdagi yo'l ichidagi naqsh kompozitsiyasini chizish.
5. Rangshunoslik va bo'yoqlardan foydalanish texnologiyasi haqida kerakli ma'lumotlarni yig'ish.
6. Turli xil ko'rinishdagi yo'l ichidagi naqsh kompozitsiyasini ranglash.
7. Turli adabiyotlardan naqsh va uning turlari haqida ma'lumot to'plash
8. Turli xil ko'rinishdagi yo'l ichidagi naqsh kompozitsiyasini obi, siyoh qalam, targ'il asosida pardoqlash.
9. Kompozitsiyalarning ahamiyati haqida ma'lumot to'plash.
10. Islimiy naqsh kompozitsiyasini tuzish.
11. Girix, gulli girix naqsh kompozitsiyasini tuzish.
12. Madohil naqsh kompozitsiyasini tuzish.

	<p>13. Namoyon naqsh kompozitsiyasini tuzish.</p> <p>14. Murakkab naqshli kompozitsiya tuzish, ranglash va pardoqlash.</p> <p>15. Hajmli sovga buyumlarini naqshlash.</p> <p>16. Buyum yuzasiga mos naqsh kompozitsiyasini ranglash, pardoqlash.</p> <p>17. Interyer uchun namoyon naqsh kompozitsiyasi tuzish.</p> <p>18. Interyerning izora qismi uchun naqsh kompozitsiyasi tuzish.</p> <p>19. Interyer uchun ruta (yo'l ichidagi) naqsh kompozitsiyasi tuzish.</p> <p>20. Yeksteryer uchun naqsh kompozitsiyasi tuzish.</p>
4.	<p>VI. Ta'lim natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)</p> <p>Magistr bilishi kerak:</p> <p>– «Amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi» fanini jamiyat rivojlanishidagi tutgan o'rni, amaliy bezak san'atining pedagogika, psixologiya fanlari bilan bog'liqligi grafika, rangtasvir, kompozitsiya, amaliy badiiy bezak san'ati, haykaltaroshlik, me'morchilik, shuningdek, tarix, arxeologiya, etnografiya, tabiatshunoslik, o'lkashunoslik, madaniyat va san'at tarixi kabi fanlarga aloqasini, amaliy bezak san'atini o'qitish texnologiyalari, ularning nazariy asoslari, o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi va oliy ta'limda amaliy bezak san'atini mazmunini, amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi fani bo'yicha darsdan tashqari mashg'ulotlarni o'tkazish ishlarini <i>bilishi kerak</i>;</p> <p>– magistr kasb hunar kollejlari o'quvchilari va oliy ta'lim talabalarini amaliy bezak san'ati kompozitsiyasiga bo'lgan mehrini uyg'ota olish, amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi fanlarini o'qitilishda zamonaviy metod va texnologiyalarni qo'llay olish, amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi asarlarini tushunishi va ularni tahlil qila olish, yoshlarni san'at bo'yicha bilim olishiga yo'llash, amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi fani bo'yicha o'quvchilar bilimini baholay olish, amaliy bezak san'ati darslarini rejalashtirish va o'tkazish <i>ko'nikmalariga ega bo'lishi lozim</i>.</p> <p>– magistr amaliy bezak san'atning tur va yo'nalishlari ish usullari, amaliy bezak san'atidan zamonaviy yo'nalish va usullar, amaliy bezak san'ati asarlarini tahlil qila olish va baholash, talabalarda amaliy bezak san'atiga bo'lgan mehrni uyg'ota olish, amaliy bezak san'ati kompozitsiyasi fanalarini o'qitilishida zamonaviy va axborot texnologiyalarni qo'llay olish, amaliy bezak san'ati bo'yicha mustaqil ta'lim olishga o'quvchilarni yo'llash; amaliy bezak san'ati bo'yicha o'quvchilar bilimini baholay olish, amaliy bezak san'ati darslarini rejalashtirish va yuqori saviyada o'tkazish <i>malakalariga ega bo'lishi kerak</i>.</p>
5.	<p>VII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:</p> <ul style="list-style-type: none"> • interfaol keys-stadilar; (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • amaliy mashg'ulotlar • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar. • ijodiy ishlar yaratish
6.	<p>VIII. Kreditlarni olish uchun talablar:</p> <p>Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil</p>

<p>natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.</p>
--

7.

IX. Asosiy adabiyotlar:

1. Bulatov S.S. O'zbek xalq amaliy bezak san'ati. – T.: 1991.
2. Bulatov S.S. Naqqoshlik. – T.: Fan va texnologiya, 2010
3. Bulatov S.S. Ganchkorlik va naqqoshlik yog'och o'ymakorligi atamalariga izohli lug'at. – T.: Mehnat, 1991.
4. G'ulomov K.M. Amaliy san'at. –T.: Iqtisod-moliya, 2007
5. R.Hasanov. Amaliy bezak san'ati mashg'ulotlari metodikasi. –T.: 2003.

Qo'shimcha adabiyotlar:

6. Axmedov M.B. Yogoch o'ymakorligi. – T.: Adabiyot uchqunlari, 2017.
- 7 Muratov X.X., Jabbarov P.P. Amaliy va badiiy bezak san'ati. – T.: Ijod-print, 2020
8. Qodirxo'jaev P. Badiiy bezak san'ati. – T.: Iqtisod-moliya, 2008
9. Xolmatov B.K. Kompozitsiya – T.: «Iqtisod-moliya», 2007.
10. Qosimov Q. Naqqoshlik – T.: O'qituvchi. 1990.

**O'zbekiston Respublikasi Prezidentining
Farmoni**

1. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida. (O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda)
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 noyabrdagi "O'zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi PF-6108-son farmoni.

Axborot manbalari

1. www.gov.uz – O'zbekiston Respublikasi xukumat portali.
2. www.lex.Uz – O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
3. www.tdpu.Uz
4. www.Ziyonet.Uz
5. www.edu.Uz
6. [tdpu - INTRANET. Ped](http://tdpu-INTRANET.Ped)
7. www.nbgf.Intal.Uz

8.	Navoiy davlat pedagogika instituti tomonidan ishlab chiqilgan va institut Kengashining 2024 yil " <u>6.09</u> " _____ dagi qarori bilan tasdiqlangan
9.	Fan/modul uchun mas'ullar va dastur mualliflari: Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi kafedrası v.b.dots. p.f.f.d. (PhD) <u>S.A.Shovdirov</u>
10.	Taqrizchilar: O.D.Raximov – NDPI, "Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi" kafedrası dotsenti S.S.Abdullayev – BuxDU "Tasviriy san'at va amaliy san'at kafedrası" dotsenti

Kafedra mudiri t.f.n. A.H.Abdullayev

№ 75/M-6.0d